Starten på årets tomathøst

Den ville aldrig gå i supermarkedet

Skolegård fra Indre By

Skolegård fra Indre By

Skloehaver giver øget kostbevidsthed

Skolehaver i centrum

- om skolenære skolehaver i Indre By-Christianshavn

Foreliggende skrift er et arbejdspapir påbegyndt i 2010 i feltet mellem en Urban Farming arbejdsgruppe og en studierejse til Berlin, hvor man har over 200 skolehaver og tager det som noget selvfølgeligt, at børn via deres skoler har mulighed for nærkontakt med det grønne - og for at opleve, hvordan ens mad bliver til. Arbejdspapiret er tænkt som et inspirationskatalog, som afdækker mulighederne for at etablere skolehaver og grønne skolegårde ved Indre By-Christianshavns skoler.

Hvorfor skolehaver og grønne skolegårde?

Hist og her findes der eksempler på rare og oplevelsesrige skolegårde, men stadig er alt for mange yderst nøgternt udformet - de skal være praktiske, lette at overskue og rydde for sne, og så skal børnene ikke blive snavsede eller komme galt af sted inden næste time. I sin rendyrkede form bliver det væg til væg-asfalterede gårdrum med en rungende akustik, som ikke levner rum til oplevelse og indlevelse.

Men frikvarteret er så at sige skolens største fag. Og der ligger i en bevidst udformning af skolens næromgivelser som en frodig grøn oase et stort potentiale i at understøtte skolens pædagogik og menneskesyn, samt at anskueliggøre naturprocesser og en helhedsforståelse af menneskets omgivelser, som kan være svær at formidle i det traditionelle klasselokale.

Udfordringen i Indre By-Christianshavn

Skolehaver har i Danmark været ensbetydende med haver, hvor hver elev havde sit lille jordstykke at prøve kræfter med. Denne form rummer mange fine aspekter, og disse skolehaver er opstået i en mere nøjsom tid, hvor kolonihaven og grøntsagshaven gav et kærkomment tilskud til husholdningen. Men i det centrale København er der ikke plads til den slags skolehaver nær skolerne. Samtidig kommer børnene sjældent fra hjem med egen have, hvorfor det er særlig vigtigt at give denne gruppe børn adgang til de oplevelser og erfaringer, der kommer af at være medansvarlig for et lille stykke bynatur og året igennem at kunne følge med på nærmeste hold.

Selv på de mest indeklemte skoler vil man ved at inddrage de forhåndenværende kroge, tage og mure kunne skabe et frodigt, grønt oplevelses- og opholdsunivers. Andre steder i verden findes der eksempler på skolehaver, som ikke er større end to klasselokaler, men endda rummer store pædagogiske kvaliteter. Hvis skolehaven som udgangspunkt blev defineret som skolens samlede nærmiljø, ville den til forskel fra de nuværende skolehaver, som man typisk tager hen til én gang om ugen, være der hele tiden - og dermed kunne få en langt mere direkte rolle i skolens dagligdag.

Derfor er det værd at gentænke begrebet skolehave: Kan man etablere en form for skolenære skolehaver, som uden at hvert barn har sine egne 10 m² endda åbner for vigtige erfaringer med den levende natur? Hvilken form og funktion skal sådanne haver have - oplevelsesrum, dyrkningsareal, rekreation, oase, udendørs undervisningsrum, aflåst eller tilgængelig?

Forskellige former for skolenære skolehaver

Vores erfaringsindsamling er endnu langt fra fuldstændig, men i det følgende har vi søgt at give et rids af forskellige former for skolenære skolehaver, som kunne være relevante for situationen i Indre By-Christianshavn.

Miljøpunkt Indre By-Christianshavn
Rådhuspladsen 77 st.tv.
1550 København V
CVR: 31 69 00 80
Tel.: 33 93 21 21
miljopunkt@a21.dk
www.a21.dk

11.04.2011

Den spiselige skolegård

Begyndelsen til en agurk

Årets høst af bønner

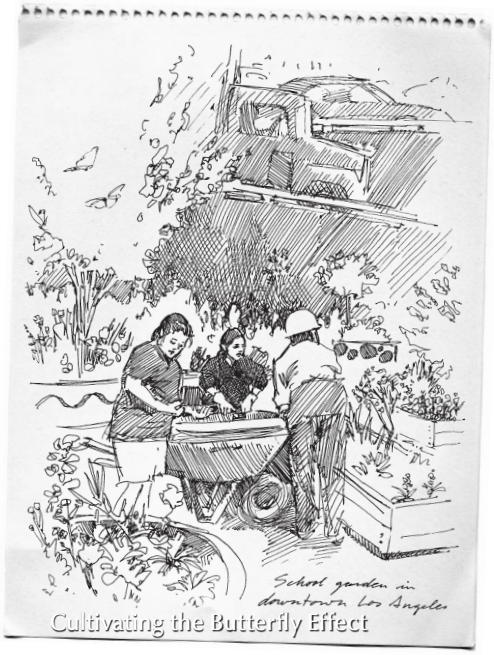

Cultivating the Butterfly Effect

10x10-projektet

Den spiselige skolegård

Landskabsarkitekten Alice Nøhr har specialiseret sig i renovering og nytænkning af skolegårde. Hendes tilgang er et opgør med den asfalterede skolegård og er derfor i udgangspunktet en samlet renovering af de eksisterende udearealer, der bliver omdannet til et grønt oplevelsesunivers. "Mit ønske med *Den Spiselige Skolegård* er at vise, hvordan alle skolegårde, store som små, nye som gamle, kan udnyttes meget bedre og mere interessant, hvis man i indretningen inddrager alle aspekter af børnenes hverdag, når de er i skolen: undervisning, leg og den daglige kost," skriver hun.

Nøhr er stærkt inspireret af tankegangen bag det californiske program *The Edible Schoolyard*, der kort fortalt sigter mod at skabe en økologisk skolehave, der er fuldstændigt integreret i skolekulturen, skolemaden og skolens pensum - den fulde jord til bord-oplevelse og -forståelse. *The Edible Schoolyard*-programmet minder meget om de danske skolehaver, men er langt mere integreret i skolelivet qua deres målsætning og beliggenhed. Alice Nøhr adskiller sig herfra, idet hun ikke anlægger en traditionel skolehave i på skolen, men i stedet omdanner skolegården til en oplevelseshave, hvor træer, buske og højbede indgår som integrerede elementer i et kombineret legeunivers, undervisningsrum mv. - ud fra en målsætning om, at skolegården skal kunne bruges både til læring, leg og fortæring.

Nøhr formår at fremtrylle meget tillokkende universer med fine læringsegenskaber, men det bliver let omfattende løsninger. Derfor påpeger hun selv, at man sagtens kan gennemføre en omlægning af skolegården i etaper, men at det blot er vigtigt at have tænkt helheden godt igennem, så det i sidste ende bliver et sammenhængende resultat.

Selv lidt har ret

Mindre kan også gøre det. I artiklen "Cultivating the Butterfly Effect" fortæller Erik Assadourian i *World Watch Magazine* om, hvordan en skole i et af Los Angeles' hårde kvarterer har formået at skabe en velfungerende skolehave på et lille stykke jord i en vejudfletning. Det begyndte i 1992 med et par plantekasser, og siden er haven vokset i både omfang og betydning, om end beliggenheden er den samme. I dag (2003) er den på størrelse med to klasselokaler og er blevet en vigtig del af skolens undervisningsmiljø samtidig med, at den udgør en grøn oase for børnene såvel som for mange af de lokale i et ellers barskt kvarter. Trods sin størrelse og beliggenhed rummer skolehaven ifølge Assadourian hele 15 forskellige arter af sommerfugle, og *National Wildlife Federation* har erklæret haven for naturreservat!

Eksemplet tydeliggør, at man selv på en meget lille plads kan etablere en velfungerende skolehave. Og hvis man i et bandehærget kvarter i det centrale Los Angeles kan få folk til at respektere og ligefrem være stolte af en lille skolehave, så er der håb for, at der vil blive værnet om tilsvarende haver i Indre By-Christianshavn.

10x10-projektet

Projektet er udviklet af forskere fra MIT og Columbia University. De 10x10 m bure er tænkt som beskyttede modulhaver, der umiddelbart kan sættes op på en skole. Formålet er at give børnene direkte erfaring med fødevareproduktion og samtidig lære dem at værdsætte friske (ikke-forarbejdede) fødevarer. Baggrunden for projektet var fedmenedsættelse blandt børn."

Enheden på 10x10 m kan umiddelbart kopieres og ville kunne sættes op på de fleste skoler. Haverne er beskyttet af trådhegn, hvilket sikrer afgrøderne. Men til gengæld vil det reducere børnenes friareal.

Skolegård i Indre By

Skolehave på havnefronten?

Skolehave i Kongens Have?

Skolehave på taget?

Skolehave på vandet?

Ferskener på sydvendt mur

Spot en tomt - den urbane udeskole

Landskabsarkitekten Simon Enemærke har skrevet speciale om urbane udeskoler. Hans udgangspunkt var, hvordan man kunne skabe en interaktiv og dynamisk udvikling af ikke-udnyttede arealer i byen. Han udviklede et koncept med ikke-permanente udeskoler, der kan anlægges på en af byens ledige tomter. Den teoretiske ramme blev testet i samarbejde med 60 elever og lærere fra Bellahøj Skole. Pilotprojektet var en succes og viste for eksempel, at hvor børnenes haver i planlægningsfasen lignede traditionelle skolehaver, blev de i udførelsesfasen hurtigt til små forsøgsstationer. Både børn og lærere fokuserede i højere grad på de observationer, de kunne foretage, end på nyttehaveaspektet.

Projektet er yderst interessant og værd at undersøge nærmere. Men forekomsten af relevante ubenyttede arealer i Indre By er yderst begrænset.

Et hjørne af en park

En anden mulighed kunne være at inddrage et hjørne i en eksisterende park til skolehave. Både i Holland og England er der eksempler på, at dele af offentlige parker er inddraget til et lignende formål. For eksempel ville en bid af Østre Anlæg være interessant både for Nyboders Skole og for Øster Farimagsgades skole. Tilsvarende ligger Sølvgade Skole umiddelbart overfor Kongens Have, som i sin tid i hvert fald delvist var udlagt som køkkenhave. Østre Anlæg hører under Københavns Kommune, mens Kongens Have hører under Slots- og Ejendomsstyrelsen - men det er usikkert, om det er muligt at få tilladelse til sådanne projekter. Det er ikke uproblematisk at reservere dele af byens begrænsede parkarealer til særlige formål.

Andre muligheder

Alternativt kunne man få lov til at benytte eksisterende haver, der ellers ikke bliver brugt - en sådan mulighed kunne eventuelt findes på Christianshavn med Frelserkirkens have.

Spændende men omkostningstunge løsninger kunne også være at etablere taghaver, eller som i et af vinderforslagene fra studenterkonkurrencen *Den grønne by* en flydende have: *Park Atol - den flydende park.*

En måde at omgå de meget store udgifter i forbindelse med anlæggelsen af en taghave kunne være at alliere sig med en af byens store virksomheder, således at man i stedet for at få en have på eget tag fik den på taget af en virksomhed. Både ved den Classenske Legatskole og Christianshavns Skole er der nærliggende virksomheder med egnede tagflader. Sådanne løsninger ville kunne styrke de pågældende virksomheders grønne profil og give masser af god presse og goodwill for det lokale engagement.

Forudsætninger på skolerne

Uanset hvilken løsning, man der kommer på tale, er det vigtigt, at der er et udtalt ønske i skolernes lærer- og forældrekreds om at prioritere udviklingen af skolenære skolehaver som en del af skolens læringsrum og tilbud til børnene. Det vil kræve en opmærksomhed at få etableret, og det vil kræve ressourcer at opretholde. Til gengæld vil det give rige muligheder for at understøtte undervisningen med spændende iagttagelser og eksperimenter med forskellige blomster, planter og dyrkningsprojekter.

Dette var lidt indledende tanker om forskellige former for skolehaver til inspiration for den videre drøftelse. Ved Miljøpunkt Indre By-Christianshavn vil vi meget gerne være med til at udvikle skolehaver for bydelens skoler og planlægger at invitere til et inspirationsmøde derom i 2011.